

מעללי משרתות

קאנטו ראשון: תוכן העלילה ועשרה בתים ראשונים

מנפוליטנית: אסף בנרף

ג'וליו צ'זרה קורטזה (Giulio Cesare Cortese) נחשב לאבי הספרות בשפה הנפוליטנית ולאחד המשוררים החשובים בנפוליטנית בתקופת הבארוק. קורטזה נולד בנאפולי בשנת 1575 לערך. אין ודאות מלאה באשר לתאריכי חייו, אך ידוע כי סיים את לימודי המשפטים ב־1597 וניסה את דרכו כאיש חצר בספרד ובטוסקנה, שם היה לבן טיפוחיו של פרדיננדו הראשון לבית מדיצ'י ואף נרשם ל"אקדמיה דלה קרוסקה" (האקדמיה לחקר השפה האיטלקית). בפירנצה חווה דחייה משפילה מצדה של אשת חצר שלעגה לו (ייתכן שבשל קומתו הנמוכה) ולחיזוריו. לאחר פרשייה זו שב לנאפולי וחיבר את הפואמה "מעללי משרתות" (בלשון המקור: "La Viasseide"). יצירתו בשפה הנפוליטנית כוללת שירים, פואמות, אגדה אחת ("הוורד") ורומן. הוא מת ככל הנראה בשנת 1640.

הפואמה "מעללי משרתות" נכתבה בתחילת המאה ה־17, ושמה בשפת המקור לקוח מהמילה הנפוליטנית vaiassa, כלומר "משרתת". זוהי פואמה הרואית־קומית הכתובה בחמישה קאנטי במבנה של אוטאבה רימה. כבר בבית הראשון מסביר המשורר מדוע בחר לכתוב אותה בנפוליטנית: "אך מזמורי לא בטוסקנית ייכתב, / כך כל בן נאפולי יבין השיר היטב". הפואמה מספרת את נפתולי אהבותיהן של שלוש משרתות צעירות: רֶנָּצָה, פֶּרְצִיזָה וקֶרְמוֹזִינָה, שאדונין מונעים מהן להינשא לבחירי ליבן. היא מסתיימת, כמובן, בסוף טוב עם נישואיהם של שלושת הזוגות. לבד מן העלילה כשלעצמה, מעניין לעקוב אחר התיאור הריאליסטי של החברה הנפוליטנית בראשית המאה ה־17. הפואמה משלבת נוסחאות מוכרות של שירה אפית (כגון הכרזת מעשה השירה בגוף ראשון ופנייה למוזות) עם נושאים ארציים ויומיומיים, ושפתה נעה על הקשת הרחבה שבין הנמלץ לוולגרי. התרגום נעשה על פי מהדורת 1967 בעריכת אנריקו מאלאטו, והוא ככל הידוע לי התרגום העברי הראשון ליצירה זו.

א"ב

תוכן העלילה:

הגברת צ'קה משתלחת באדונה של רנצה, שלהנשא בעדה מונע, אך לבסוף הוא מתרצה ומחתנה, וזוג נשוי אל המטה חיש משתנע. ראשית משתה היה, ולבסוף נתנה עדת חותנות עצות לרנצה מלפניה איך יש לנהוג; פתאם, נסער ופיו פער, הגיע צוקולה*, וכך תם השעור.

אשירה שיר ליפי ולמעלות של המשרות הפועלות בזו הקרת; חנניות הן, שובבות לב וקלילות יותר מכל, כשאבה בהן נפרת. ועוד דברים יפים אוסיפה לגלות על תחבולות רעיה, על תכסיסי עקרת – אך מזמורי לא בטוסקנית יכתב, כך כל בן נאפולי יבין השיר היטב.

קצת ארך רוח נא אזרי לזמן מגבל, הו מויתי, אם כה אדחק ואדרבנה; אחות יפה, מוטב נהג היטב לבל יאמרו "בושה!" ועוד כהנה וכהנה. הרי כיום גרועה שתיקה (כך מקבל), אף מצרעת ומשחין וממיגרנה. לכן בנאפולי כבר אין איש בנמצא שלא יכתים הדף בדיו שבנוצה.

אם כן אלה, הו מוזה, במפעם אטי: שמרי לי זר קלוע מפרחי הרתם – במי ההליקון חפצי ותשוקתי, לו אתמלא בהם כך רגל ועד חטם. אשירה, כי רוצות פניך טובתי ולהכניסני לפרנסוס מתאוות הן, כי מחות תודה רבה לך מבטחה בדמות נתור וגם עטוש ונפיתה.

שנה שלמה וחמשה עשר ימים השחיתה רנצה את זמנה עם מנקיילו**, אך לאדונה הקלברזי*** טעמים שבעטים סרב כי זו אשה תהיה לו. שמעה זאת צ'קה, היא אמה מעולמים, אמרה לו: "אם לא תשנה דרכיך אלו, מבית זה רנצה לעד תדיר רגלה ובאחר אותה אשימה ואכלא.

בבית זה כלה בודדת, גלמודה, בת י' שנים אותה לשרותה הצבת; כמו פשוט סגור בכלוב זעיר-מדה, פעת לכל המשרות נדמית היא סבתא: בת ארבעים פעת בתי האבודה, ושמלתה – אותה שמלה שאז הקצבת!" מוזה, זכרי את הדבר אשר אמרה, כי חמר זה טמונה בו סכנה מרה!

* בעל מסבאה מפורסמת בנאפולי של תחילת המאה ה-17.

** שם חיבה למינקו.

*** בן חבל קלבריה.

אך לסכום, נתן לומר זאת לפחות:
שְׁאֲדוּנָה רָאָה הַבְּרִית כְּמֵאֲשֶׁרֶת
וְזִהוּבִים נָתַן לְרִנָּצָה כְּמִנְחֹת;
וְאִזּוּ שְׁלָחוּ לְקִרְא לְמִינְקוֹ אֲשֶׁר אֶת
יָמָיו בָּלָה בְּמִזִּיגַת כּוֹס לְלִקְוֹחוֹת
מִסְבָּאֵת צוֹקוּלָה; וּבִיד לֹא מִתְפַּשֶּׁרֶת
הוֹבֵא הַבֵּיתָה – וְהוּזָג נַח עַל זָרִים
כְּמוֹ הַצּוֹעֵד אֶל הַגֶּרְדּוּם עִם נְזִירִים!*

הכל אמרו "מזל טוב ובשעה טובה,
ישמור האל תמיד את בני הוזג ביחד!"
ושם מרת לוצ'ה גם אתם ישבה,
מדות רבות לה, אשת חיל משפחת,
"בתי", בלאט על און רנצה דבבה,
"אתן לך סרט צבעוני אתן לקחת,
הוא טוב, חלילה, נגד כל עין הרע,
הן מי ידע, הוי ילדתי, בוא הצרה?"

אל השלחן, שנערך מבעוד מועד,
הם התישבו, משחצו סף הדלתים.
בשל האכל וילעס כל פי סועד,
ועל מנת לחלק כבוד לוזג בינתיים,
החננו, שכנם, זמר בקול רועד,
את זה השיר, אשר חבר אחת ושתים
בחבל מרקה משורר ושמו חידה –
איזה פטררקה, אולי דנטה, מי ידע:

"זוג משמים, מן ונפת, זוג יונים**,"
לואי תזכו כלכם במנעמים כאלו,
בני חמד, יפיתכם עולה עשרות מונים
על בני אלים שב'מרקאטו'*** יתגלגלו,
ולשניכם לקשר כתרים, זרי דפנים,
עולם כלו יכרח, יוקיר ויתפעל הוא;
ומקצה הדו ועד ארץ כוש יושר:
הידד, האח! יחי הוזג המאשר!"

משהושר השיר עד תם ויגמר
ולקהל גרם לרטט וגם לדמע,
מיאקובונה המשרתות בקשו "זמר
את כל שבחנו, שנוכל אותו לגמע",
ויאקובונה לגרם נחת התזמר
וכך אמר: "און הטו, שמעו שמוע,
כי כאן אואילה לתאר ולדמות,
כמה נאוות אתן וכמה משלמות!"

* הוזג היה מעודד יותר, כמו המובל לגרדום בחברתם של נזירי ה"Congregazione dei Bianchi", שתפקידם היה לנחם ולעודד את הנידונים למוות.

** השיר כתוב בסגנון נמלץ ביותר ומחקה באופן פארודי את השירה המקומית שנכתבה בסגנון הטוסקני.

*** רובע "מרקאטו" בנאפולי.